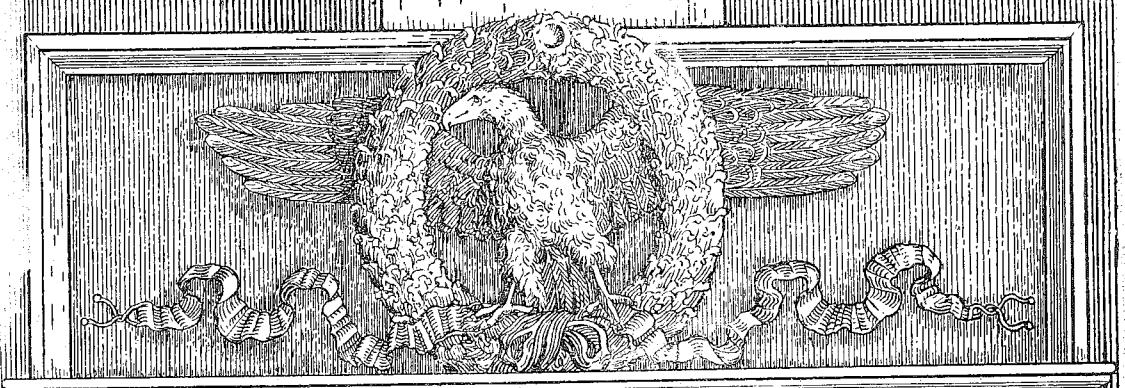

ALMA ROMA

PER ALTA
ALMA ROMA
1923-1925
QVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C. DEL VECCHIO.

NUMMARIA MENSA ROMANA

(BANCO DI ROMA)

SOCIETAS ANONYMA EX SOLUTA SUMMA LIBELL. 150.000.000

Sedes caput et suprema gubernatio Romae in propriis aedibus

Corsio Umberto I, N. 307 (Piazza S. Marcello)

Sedes filiae in Italia praeter 200

Sedes filiae apud exteras gentes:

In Gallia. - Parigi, Lione.

In Hispania. - Madrid, Barcellona, Tarragona, Montblanch, Borias Blancas, S. Coloma de Queralt, Valls.

In Helvetia. - Lugano, Chiasso.

In civitate libera Flumana. - Fiume.

In Aegypto. - Alessandria, Cairo, Porto Said, Mansourah, Mit Gamr, Tautah, Beni Mazar, Beni Souef, Fayoum, Magagha.

In Turcarum imperio. - Costantinopoli.

In Asia minore. Smirne, Adalia.

In Syria. - Aleppo, Beyrouth, Damasco, Tripoli.

In Palaestina. - Gerusalemme, Caiffa, Giaffa.

In insula Melita. - Malta.

In Aegeo mari. - Rodi.

Omnia pertractantur quae propria Mensae Nummariae sunt.

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur,
pretio quod sequitur:

JOSEPHI FORNARI Communia vitae. Phrases et formulae ad latina colloquia instituenda. - Fasc. I: *De salutatoriis formulis, De valetudine percontatio, Morbi, Medicamenta.* - Lib. 2,60.

JOSEPHI FORNARI Fridianus et Francisculi prandium, Milesiae fabulae scenis accommodatae apud ephebea facile agendis. - Singulæ lib. 2; ambae lib. 3.

HERMINII IACOBELLI In campo latinitatis novi flores. - Si tegumento solut. lib. 4; si xyлина structura aureoque titulo, lib. 5.

I. B. FRANCESIA Euplius, Ad Romam, Actiones dramaticae. - Singulæ lib. 1,50.

(Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus).

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium annuae subnotationis est pro Italia libell. 12; pro Anglia shell. 12,50; pro Batavia flor. 7,50; pro Hispania peset. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro Gallia, Helvetia, Belgica ceterisque universi orbis nationibus franc. 15 *ante solvendum rectoque trahite mittendum ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

“ ALMA ROMA ,
IN ANNUM MCMXXIII

Faustis equidem auspiciis decimum vitae nostrae annum ingredimur. Quum enim, natalibus Christi diebus redeuntibus, sortem habuerimus omina nostra ad pedes Pir XI Supremi Pontificis profitendi, Pater Sanctissimus ea nobis vicissim pro sua benignitate reddens, studium et sollicitudinem suam in Latinum opus hoc nostrum amantissime iterum ostendit, utque in incopto alacres persisteremus enixe commendavit. Si prius igitur omnibus posthabitis difficultatibus, promptiori spiritu singulis annis ad ulteriorem viam accessimus, quanto magis hodie id fiet, quum sciamus multum a nobis exspectari ab Eo, cui altissimum atque divinum munus concretum est universae Christianae Ecclesiae moderandae, quae suum habuit per orbem, et unicum, sermonem latinum, et qui latinitatis scientiam recens quoque ad priscum splendorem revocavit? Huic igitur fidei in nobis positae, quoad vires sufficient, nunquam deerimus; quemadmodum eos, qui in societatem nostram ultro nomen suum iam dedere, non defuturos confidimus; quin etiam curaturos, ut alii agmen nostrum in dies augeant, atque tempus admoveant, quo in unitate sermonis, unio doctrinae, mentium animorumque tandem constituantur. Haec enim desiderantur ubique: nonne, inter cetera indicia, conatus illos videtis novas linguis fingendi? Inutiles hercle! conatus: non enim linguae singulorum artificio finguntur; ex adverso, usu atque natura rerum, morum, ipsiusque caeli, sponte manant; manant autem quasi rivi ex uno fonte; qui ut in Oriente olim et in Graecis, recentioribus nobis populis Romae est, cultus omnis et humanitatis centro et origine. Haec igitur Matris vox, amoris et religionis vinculo gentes omnes alere perseveret; officiumque nostrum sit eam longe lateque quam maxime diffundere.

Quod ad perficiendum, nos in eo satagemus ut re ostendamus, haec vocem, sermonem hunc, amplissimum semper, nobilem, divitem, flexibilem aptissimumque ad omnia, vel hodiernae vitae exprimenda adhiberi posse: itaque in nostris paginis res omnis generis latine expressae tractabuntur, a litteris ad bonas artes, a civilibus ad

economicas socialesque quaestiones, ad historias, carmina, latinas interpretationes, fabulas, ludicra. Neque caput illud negligemus iunioribus accommodatum, in quod novum aliquod inducendi mens est, quod inopinum scitumque profecto erit, atque tum nunciabimus quim ita composuerimus, ut re efficere possimus. Identidem ea persequemur quae *Communia vitae* inscripsimus, collectionem nempe phrasium et formularum ad latina colloquia instituenda; aut verius, hoc anno, ad latine facilius scribendum: argumentum enim *de epistolis* aggrediemur. Haec quoque deinde in fasciculum redigemus, quemadmodum de superioribus fecimus: his enim diebus libellus alter, scilicet *de officiis*, in vulgus prodibit.

***

Restat ut consociationis nostrae regulas repetamus.

Pretium subnotationis ALMAE ROMAE commentarii in annum MCMXXIII erit:

Pro Italia	lib. 12—
» Gallia, Helvetia, Belgica	franc. 15—
» Hispania	peset. 15—
» Batavia	floren. 7,50
» Anglia	shell. 12,50
» Civitatibus Foederatis Americae Septentrionalis et Canada	doll. 3—

Pro ceteris nationibus erit summa *Gallicos francos 15 exaequans*. Qui autem per pecuniam alius civitatis pretium mittat, idem aequabit cum permutationis pretio die transmissionis vigente; et *qui acceptilationis testimonium desideret, pro eodem addat publici cursus pretium*. Qui denique *subnotatione*, prout vulgo dicitur, *cumulativa frui velit cum Italico commentario PALESTRA DEL CLERO*, qui Rhodigii bis in mense prodit, addat libell. 14 si in Italia est; libell. 17 si apud exteras gentes. Haec omnia per publicum cursum, sive per syngrapham apud aliquam Nummariam Mensam in Urbe exigenda *recto tramite* mittenda erunt ad JOSEPHUM FORNARI, Equitem torquatum, ALMAE ROMAE commentarii moderatorem atque administratorem, *Romanam, 12 - Via del Governo Vecchio, 96*.

Praeterea hae consociationis antiquae leges immutatae sunt:

1. *Consociatio sub anni exitum non retractata pro redintegrata habetur.*
2. *Qui ALMAE ROMAE specimina habuit, neque post fasciculos tres acceptos reddit - (quod nullo impedio facere poterat; quae enim a publico cursu tradita recusantur, gratuito ea ad mittentem restituuntur) - tamquam socius valide reputabitur.*

Monemus autem socios, et veteres et recentiores, apud Administratorem nostrum aquirere sese posse tum Milesias lepidas fabulas latine descriptas scenis apud ephœbea facile agendas FRIDIANUM et FRANCISCOLI PRANDIUM, singulas pretio libell. 2; ambas pretio libell. 3; tum opusculum quod inscribitur COMMUNIA VITAE, *fasc. I*, continens phrases et formulas latinas de salutationibus, de valetudine, de morbis et medicamentis, pretio libell. 2,60; tum denique Herminii Iacobelli librum, cui titulus: IN CAMPO LATINITATIS NOVI FLORES, recentiorum rerum lexicon parvum et perutile, pretio lib. 4 si tegumento solutum; lib. 5 si xyloina structura aureoque vel argenteo titulo eleganter ita contextum, ut memoriae ergo atque donationis praemii gratia optime offerri possit. *Iis vero qui extra Urbem omnes hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium*, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.

Post quae, Socii et Lectores humanissimi, valete, novusque annus bonorum ac faustitatum omnium plenus vobis, nobisque, et incoepui nostro adveniat!

AD PACIS REGNUM AUSPICANDUM

Roma rursus loqua est: Christianae reipublicae pastor et princeps augustum suum verbum universo orbi novissime edixit; idque verbum non utique summam duorum Pontificum, qui Ei praecesserunt, tantum personat, immo vero opus persequitur a primo Beato Petro ad Pium XI nunquam intermissum. Summorum enim Pontificum successio non quidem regum successio est, quippe eorum imperium a politico officio quam longissime abest: est ex adverso munus divinum, quod per saecula evolvitur, et eousque evolvetur donec humanae redemptionis plenitudinem fuerit consequutum. Cuius imperii una lex est: progressio nempe in luce amoris atque veritatis.

Non itaque mirum si qui hoc regnum ignorant, vel historiae eventus argumentis rationalisticae, prout vulgo dicunt, doctrinae iudicant, Pii XI vocem per encyclicas litteras manantem curiositate illa praestolabantur, qua prospectus aliquis novi cuiusvis gubernii apud civitates expectatur. Atqui Pii XI silentium Romani Pontificatus principia millaria esse per se monebat; monebat novi Pontificis adventum nihil aliud esse nisi perpetuitatis gradum ulterius procedentis ad principia illa evolvenda et efficienda; nisi fragmentum operis illius, quod per Christi in terris Vicarium apud varias nationes, apud universum humanum genus toto orbe diffusum, est constituendum. Quum autem signum quasi suum faceret: *Pax Christi in Regno Christi*, nihil aliud pariter Pius XI professus est, quam perpetuatem illam supremi muneris Romano Pontifici Romanaeque Ecclesiae divinitus commissi.

Quod si Benedicti Pp. XV ad principes et populos paterna provocatio, ut pa-

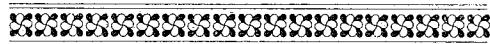
cem concorditer componerent, amplissimum civilis et politicae sapientiae monumentum est merito habitum, quod in immani illo bello prodierit, verba haec Pii Pp. XI pacem Christi in Regno Christi invocantis amplissimum identidem apostolicae, civilis atque politicae sapientiae est monumentum, quod exactum fuerit hisce pacis diebus, aut melius, hoc tempore, in quo politica Europæ sapientia insudat et alget ad pacis victoriam consequendam, quemadmodum haud feliciter dictum est: pacis enim Victoria, cupiditatum et studiorum certamen facile subaudit, quod incruentum licet, non vehemens minus in conventibus illis producitur, qui nihil re profecerunt, imo interdum flamas incendere visi sunt novorum bellorum, exactis magis formidabilium. Pax ideo nondum reapse arrisit; contentionesque mutuae ad pacis victoriam adipiscendam, aperte satiis deferunt odii ultiōnisque intimas cogitationes in victoribus item atque victis residere, quum amoris sensus, et christianae fraternitatis, et mutui auxilii ad bonum humanae familiae procurandum eorum animis inesse deberent. Tum Pontifex latissimo illo visu, qui ab excelsa apostolica eius sede per orbem quaaversus diffunditur, haec miserabilia conspicens et contemplatus, gentes universas alloquitur, paterno animo malorum causas populos disruecantium revocat. impedimenta ostendit a quibus verae pacis redditus arcet, ad eaque tollenda affert remedium, quod unicum nunquam non fuit et erit, regnum Christi, et ad illud tandem in unitate instaurandum bonam omnium hominum voluntatem invocat.

Profecto Christiana fides una hanc unitatem praestare valet; homines enim et populi concordiam suam in ordine atque in pace firmare suaque germanitatis testimonium, in communi opere ad fines et supremos humani generis quaestus assequendos, perhibere tantum possunt, quum

mente et animo sese applicent immutabili illi veritati moralibusque summis legibus, quae nulli hominum voluntati sint obnoxiae. Atqui immutabile hoc verum, supremae hae leges in Christi evangelio sunt, in Eiusque in terris Vicario perennis de iis est praeceptio et ad humani generis conformatio.

Christi igitur regnum adveniat, et vera hominibus pax tandem adveniet; pax Christi!

ROMANUS.

DE CONTRAHENDIS PER COLUMBANOS MENTIBUS OPERIS IN SUMMAM

Aeneadae (quorum duobus sunt inscripta nomina mensibus), cultus et humanitatis sedem, post Asiae dirutum bello Troiano imperium, in Europa restituere. Cui generi successor, missione *Columbanus*, satus barbaris, Cruce tiro signatus, ultra Oceanum, (dum Carolus Quintus Hesperiis, Victoria Indis imperat), terrarum orbe potitus, deductis in omnes partes coloniis, stipendia est bello emeritus Maximo. Venit ergo tempus, quo sapientiae vasa, si qua merces tantorum est effectorum in Aegypto operum, aurea Columbani colligant, et vespertino saeculis hereditaria, mane postero venturis, relinquant testamento.

Iamque provida genus hoc senectute concretas, exortis apud gentes verborum ac rerum, densavit *Encyclopaediis* notitias. At disciplinarum tamen isti thesauri, quum sigillatim universa, neque vero sub specie universi, sed peculiari gentis suaे proferant aspectu, generalitate illa perenni cuius scientiam fieri negant sapientes expertem, et hac animorum etiam omnes communitate carent, corporum quam transmissu celeri vectores vapor et aether ef-

ficiunt. Ceterum quae tricis rationum abstrusa minutis, quum legentes fere omnes intellegere maxima ex parte non possint, expedire, ut iis etiam perspicua fiant, oportet, qui complurium non sunt artium magistri.

Quibus autem temporibus reficiendi somno generis hominum, quiescendique solent initia fieri; sicut hieme foliis arbores, ita gentes libris spoliantur. Itaque post hoc examinantis aevum laboris, paucis ea sunt centenis reformanda capitibus, quae tot per dena codicum sparguntur centena millia, prolixe fluxis compluribus enunciata linguis.

Quae tandem utinam *Provincia* illa consideret de *Conferendis Mensis Operis*, cui Henricum Bergson praesidem, et ab epistulis de Halecki, praestantissimos ingenio viros, Nationum praefecit Societas. His enim ducibus unitae totius orbis mentes, opera possint, et Columbani dies aevi, mansuris describere commentariis.

Tornoduri in Gallia.

I. TASSET.

NUPER NATA NOMINA LATINE REDDITA

Iosephus Fornari Iacobo Tasseto v. cl. s. p. d.

Quae in superiore *Almae Romae* nostrae fasciculo ad Hermannum M. Iacobelli scripti de nominibus ab eo propositis latine reddendis, ea non sine animi voluptate legi, imo de latino sermone facilitatem et dexteritatem tuam sum iterum admiratus. Quamquam aliqua dissensio inter ea quae dixisti et cogitata mea in arguento est, quam pro tua humanitate non gravaberis hic a me libenter exponi.

Et ante oinnia, iuxta ordinem tuum, de italicis voce *automobilismo* latine exprimenda. Tu *vehicula* mavis simpliciter dicta, quae machinae motorem aliquem intus includant. Atqui imprimis animadvertendum est, ni fallor, te in concretam rem vertisse, quae in abstractu proposita erat. Scio equidem Latinorum curam ut abstracta, sive, ut Priscianus ait, incorporalia nomina vitarent; at scio identidem, quum necessitas ea exprimendi urgeret, pluribus modis usos fuisse, in quibus is frequens, supplendi per neutrum alicuius adiectivi, substantive acceptum; idque singulari ac plurali numero. Quod si ambiguitas ulla intercederet, tum circumscriptionem adiectivi cum verbo *res* praefebant. Hisce positis, puto abstractam vocem *automobilismo* latine ita reddi posse: *De automobilibus*, *De rebus automobilibus*.

Neve quis malo vocis exemplo offendatur: vox enim *automobilia* apprime est et graeco et latino fonte manans, nec ideo aspernenda; eoque magis quod Ulpianus, Labeo, Paulus et post eos Iuris consulti omnes nobis in hoc succurrant, qui docent *res mobiles* et *bona mobilia* - quae scilicet solo non continéantur et moveri transferrique possint - esse duplicitis generis: animalia, quae et se moventia appellantur, et quae *anima carent* (Cfr. *Dig.*, VI, 1, 1; XXI, 1, 1 et XLI, 2, 3). Quum itaque et res inter mobilia recenseantur, machina quoque recenseri in iis posse, imo deberi nemo negabit; quod si graeca vox *auto* nomini illi adiectivo addiderimus, profecto indicabimus ipsas machinas intima et propria virtute moveri. Erunt igitur et *vehicula* tua *automobilia*; *automobilia* inquam, scilicet hoc qualitatis vocabulo adiecto; *vehiculum* enim verbum absolute sumptum, generale nomen est, sub quo omnia instrumenta continentur quibus aliquid vehitur, sive in proprietate ea habueris, sive meritoria. Identidem *automobilis car-*

rus, rheda, automobile plastrum (nunc vulgo *camion*) et similia, inter quae et *automobile tractorium*.

Verum et de hac voce tibi aliquid obiciam. Tu enim per eam, nisi in errorem sum raptus, machinam significas, quae currus in via ferreis axibus constrata agit. Alius profecto huius vocabuli sensus in latinitate est consecratus. Verbum enim apud Vitruvium recensitum invenimus (X, 1), tamquam machinae genus, per quod onera machinis pertrahuntur, aut in altitudinem sublata collocantur. Ex adverso *tractorius* adiectiva vox est semper, quum quid significetur ad trahendum pertinens; et apprime *tractoriae machinae* dictae apud Latinos sunt, quibus gravia onera traherentur. Quae igitur machina currum seriem in via ferrea aut alibi agit, *tractoriam* utique appellemus; necesse vero erit addere num vapore, num electride, num interna alia virtute agitetur; et semper *motor carrus* erit.

Sed ulterius procedamus. Tu *cyclista* Italicum verbum nostrum latine expressum decernis per *birotum* si virum; si mulierem, *birotam*. Ego autem ne hic quidem tibi assentior. Quum enim Maurus Riccius elegantissima illa, ad quae te referebas, epigrammata scripsit, *birotam* induxit tamquam vocem pure latinam, rhegam aut similem vectoriam machinam duabus rotis constantem subaudiens; ut in *Cod. Theod.*, VIII, 5, 8: « *h*edae mille pondo tantummodo superponi; *birotae* ducenta »; et inferius, quum de mulis vehiculis iungendis dicitur: « *birotis* trinas sufficere iudicantur ». Et ob hanc causam noster adiectivum *velocissimam* apposuit, ut a communi duarum rotarum vehiculo huiusmodi birotam distingueret. Reapse *birotus* tamquam adiectiva vox unice apud Latinos adhibetur, ut apud Nonium (II, 139): « *Cisium, vehiculi biroti* genus ». Ut igitur machinam cum homine ad arbitrium nobis confundere licebit? Ego virum

aut foeminam velocissima birota utentem *cyclistam* dicere non dubitaverim: vocis enim radicem graecam iam in Latium inductam (cf. *cyclas* - adis - vestis circularis, orbicularis; *cyclicus* - circulator, orbicularis) invenimus; pariterque vocis exitum in *ista*, ad indicandum hominem et mulierem, qui aliquo instrumento utantur aut aliquam artem exerceant (cfr. *tympanista*, *symmysta*, etc.). Nec dissimilibus rationibus, quam Riccius *birotam velocissimam* appellavit, ego uno verbo, iamdiu - si mens me non fallit - a Rosati invecto, *bicyclam* dixerim.

Alias denique animadversiones in cetera habebam; quas tamen, ne fastidiosissimus hodie fiam, ad alium numerum demandabo. Vale.

EX POLONIA¹

IV.

Exactis impotentibus extraneis imperatoribus, Poloni vetus reipublicae nomen renovarunt. Iuvat memorare ingentes hostium copias a parva Polonorum manu nuper profligatas, eorumque animos intueri, non fractos calamitatibus, retinuisse in rebus asperis dignitatem, a qua nullis unquam conditionibus se dimoveri patarentur. At si uno veluti tempore, novus saeculorum ordo renascitur, nondum redierunt simul et Saturnia regna. Attamen, si qui ad reipublicae gubernacula sedent, excellenti illa prudentia in primis laudantur, qua futura solent praesentire et quodammodo divinare, et nostra res publica felix novorum saeculorum faatrix erit appellanda. Patriae enim servire vindentur non sibi, qui dominantur, et om-

nes lautioris sua fortunae illecebras officio posthabere student. Omnes insuper oratores legibus ferendis, ex populi voluntate delecti, illuc omnino contendunt, ut magnam in suos utilitatem refundant, atque ea quae sunt omnibus commoda gerere unice consueverunt. Impotentem sic exterorum hostium civiumque rebellium audaciam se se fracturos esse confidunt. In his, ceteris circa populis admirantibus, Episcopus delectus est cum triginta et amplius sacerdotibus, qui, ingenio et caritate in patriam insignes, patriae integritatem ac prosperitatem defendunt. Ipsi enim nihil potius est quam ut sui libertatem in religione colenda obtineant, ne quis christiani Nominis pacem perturbet. Et ipse recentioris Reipublicae supremus moderator, vicinos populos in regni excidium identidem coniurantes metu coercere, et viam ad maiora suae reipublicae munire visus est...

Dum haec de Poloniae rebus exscribo, terremus nuncius improviso me deterruit. Secundus Reipublicae Polonorum praeses, ignivoma ballistula insidiouse perculsus, in suorum amplexu miserrime occubuit. Res maxime dolenda, quaeque fortassis atrocitate hominum rerumque novitate nimis periculosa et novum imperium in mille coniuratorum angustias perpellet. Quod Deus avertat!

Ipsa vero tertii Praesidis electio adeo prospera fuit et tranquillis civium animis perfecta, ut adserat non modo spem, sed certam quamdam fiduciam de reipublicae firmitate et felicitate. Hic enim ingenium nactus vehemens, iuventutem suam in rebus publicis exercuit, quibus et sub exterorum imperio interfuit.

Rerum publicarum peritissimus, magna cum laude et incredibili animorum concordia imperium suscepit. Seditione subito perempta, universis ordinibus ad clamantibus in pacatam rempublicam regendam triumphans invehitur.

Qui Polonorū divitias camporumque fertilitatem norunt, feliciora omnino tempora eis adfutura esse praenuntiant. Hoc unum exoptandum, ne sibi haec bona in videant. Namque omnis regio amplissima et in agris colendis commode facile omnibus victim obtinet. Haec optime magna frugum parens dicenda. Sunt et sylvae, stabula alta ferarum, et arbores altissimae: prata amplissima, quae novis semper nitescunt coloribus, sunt et pinguis pascua passimque soluti

Per campos pascuntur equi ...

Quid dicam de betarum cultu? Betae olim insipidae, ac fabrorum prandia ac nimis expobandae, nunc in meliorem frugem crescent, in agricolarum abundantiam coluntur, et nullo quasi labore omnes fortunant. Ab ipsis enim, ex facilis recentiorum ingenio, *saccharum*, quod dicitur, extrahitur, magnum equidem divitiarum in dominos principium, quae in civium emolumentum, veluti amnis adsuus, emanant.

Adsunt et alii prosperitatis fontes. Namque subterraneum solum est, plurimis de causis, citra omnium opinionem, ditissimum. Magnae ibi sunt *zinci* fodinae, salis, carbonis lapidei, et petrolei... Ex fodinis enim, quae in Silesiae agro mira arte atque industria, temporis progressu, sunt excavatae, pretiosissima carbonis lapidei quantitas in dies eruitur ad magnum reipublicae incrementum.

Qui olim, sub externo dominatu, praesertim si sacerdos, postularet ut sodinam hanc inviseret, quae laude, amplitudine rerum hominumque numero omnes excellit, haud penetrare illuc poterat, quin de se omne dubium expelleret. Re enim vera ea est vastitate, ut omnem superet exspectationem. Est urbs verax subterranea, cum via ex ferreis axibus constrata, cum vehiculis aptissimis huc illuc materiem deferentibus. Sunt mille et amplius

operarii, qui, sepulti veluti in cavernis, integrum hebdomadam in laboribus transigunt.

Plurima haec Dei bona in immensum populi incrementum manantia, futuram reipublicae abundantiam proxime promittunt. Qui vero rebus publicis praesunt, uno quasi consilio, in eamdem populi rationem amice conspirant. Uno verbo, in Polonorum imperio,

*Spiritus intus alit, latosque infusa per artus,
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.*

Hoc unum optandum, ne ad gubernacula reipublicae temerarii atque audaces homines accedant, et maxima ac miserima naufragia fiant. Ad hanc inter cives concordiam Polonis potissimum desudandum arbitror. Utinam omni studio praestantiores cives optimatum curam et prudenter prosequantur, et qui in republica administranda illuc solum spectent, ut gens polona « opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta » nihil sibi ad felicitatem deesse reputet! Valete.

IOAN.

COMMUNIA VITAE

Priusquam novum caput aggrediar ex integro tractandum, placet hodie nonnulla verba indicare, quae ex graeco fonte deducta in hodiernos sermones invecta sunt, quum tamen suam exprimendi rationem apud Latinos haberent. Ea, *alphabetico* - ut hic ad maiorem intelligentiam graeco vocabulo utar - ordine digesta, italica voce indicabo; plana tamen et aperta exteris gentibus erunt, apud quas paucas subiungunt immutationes:

Accademia. - Litterarum sedes.
Acropoli. - Arx.

¹ Cfr. fasc. sup.

Alfabeto. - Litterae, Elementa.

Amnistia. - Impunitas, Praeteritarum rerum oblivio, Venia et oblivio.

Anfibio. - Anceps bestia; In utraque sede vivens.

Anonimo. - Sine nomine scriptus.

Antipodi - Qui adversis vestigiis stant contra nostra vestigia; Qui adversa nobis urgent vestigia.

Apologia. - Defensio.

Apoteosi. - Consecratio.

Aristocratici. - Optimates.

Aristocrazia. - Optimatum dominatus; Civitas quae optimatum arbitrio regitur.

Armonia. - Concentus, Consensus, Convenientia.

Ateo. - Qui Deum esse negat.

Assioma. - Enunciatum, Effatum, Decretum.

Atomo. - Corpusculum.

(Ad proximum numerum).

I. F.

CARMEN SAECULARE¹

Euge Verbani lacus inter oras
Tot bonis felix regio Canobi!
Saeculo exacto quater, hic patrata
Mira revertunt.

Iam frequens adstat populus Patroni
Aede Victoris, pia iamque libans
Per vias pagi plateamque ductae
Gaudia pompea.

¹ Scripti IV nuper remeante saeculo ex quo Canobii, in pago ad lacus Verbani litus, singulare Ss. Pietatis prodigium caelitus refulsiit: rudiore nempe supra Christi patientis pergamenta, eiusque Matris et Ioannis Evangelistae imaginem referente, sanguinis guttulae effatim sunt effusae, atque ossea Costa ex latere Christi fodicato sese improviso proripuit.

*Desilit sensim tholo ab aedis arca
Divite ornatu pretiosa, Costam
Obserans, princeps decus incolarum
Prodigiale.*

*Clerus accedit, gravis ore Pastor
Osseam Costam rubeo decorus
Pallio in palmis recipit linitis
Nobile pondus.*

*Turba Confratrum simul et Sororum
Vestibus coetus redimita sacri,
Sospitis divi aere signa tollens
Ordine constat.*

*Circuens agmen graditur; triumphant
Semitae aulaeis; rutilant fenestrae
Compita et lychnis; iterantur hymni
Vota precesque.*

*Interim tinnit sonitus nolarum,
Cui statim montis sociatur echo;
Tibiae argutae moduli tubaeque
Corda relaxant.*

*Pompa init tandem popularis aedem:
Costa cum mappis roseis cruore
Ecce in altari: pia plebs adorat
Poplite flexo.*

*Rite mox Sacrum celebrat sacerdos,
Quod Patres nostri pepigere Templo,
Suave cui Sanctae Pietatis ex tunc
Nomen inhaesit.*

*Pignus oh divum! socialis ordo
Nutat instinctis odio popellis;
Tu simul dites inopesque iunge
Vinculo amoris.*

*Omnia in Christo renoventur, inde et
Florent mores: cito tunc redibit
Alma pax: faxit Deus, o beata,
Te auspice, Costa!*
Mediolani.

CAESAR MAMBRETTI.

ANNALES

Lausoniensis conventus.

Lausoniensis conventus de pacis foedere inter Turcas atque Graecos constitudo si, in laboribus suis pergens, multa agitavit, non quidem multa expedivit, hinc Turcis inde Russis, quorum etiam legati in conventu sunt, impedimenta obiciensibus, praesertim de fretorum libertate in Thracico Bosphoro et Propontide. Disputatum quoque est, quamquam hic etiam sine decretorio successu, de captivorum permutatione, de agendi ratione circa exterios cives in Turcarum imperio commorantes, et de minorum gentium cum Turcic viventium protectione.

Dum vero Lausonii consulitur, paterna Pii XI P. M. charitas Armeniorum orphanorum patrocinium re suscipit, puellasque parentibus atrociter orbatas apud se vocat, easque, quadringentarum et quinquaginta numero, in Pontificiis aedibus ad Castrum Gandulfi munifice collocat.

Londinensis oeconomicus coetus.

Neque meliorem exitum coetus est sortitus, qui Londini convenit, ut oeconomicas quaestiones dirimeret, eas scilicet quae tum ad belli damna reficienda spectarent, tum ad mutuam debitorum remissionem. Vix vero alias post alium legati mentem suam aperuere, ulterius procedere impossibile apparuit; itaque omnia ad secundam Ianuarii mensis diem an. MCMXXIII sunt dilata.

Varsaviensis conventio de armis deponendis.

Ex adverso conventio a Polonis Varsavia in urbe congregata, ut finitimi populi inter se de deponendis armis pacisce-

rentur, satis prospere cessit. Firmata enim uno animo pactio est, qua singuli ipsi populi promiserunt ad certum tempus minime facturos ut quisque vicinum suum armis aggrediatur.

* *

Polonorum reipublicae praeses nefarie interemptus.

Verum, paucis post diebus, Polonica gens gravem luctum perpessa est: novus enim reipublicae praeses Narutowich proditorie a pictore quodam petitur, et manuballistae ictibus nefarie interimitur. Iustis funebribus infelici viro persolutis, die vigesima mensis Decembris populi legatorum suffragio in eius locum suffectus est Nicolaus Woyciechowski.

* *

Graccae et Hibernicae res.

Post infandum publicorum administrorum iudicium, de quo in superiore recensione nostra mentionem fecimus, factiosi Graeci illi proditionis Andream, regalem principem, accusare non dubitarunt. Eum militari quovis munere destitutum, in perpetuum exilium damnavere. Is apud Anglos se recepit.

In Hibernia die vi mensis Decembris constitutio de Hibernico libero statu suam auctoritatem assumpsit, suprema civitatis gubernatione, regio decreto, Healis, publicis ferendis legibus apud Anglicum coetum iam Hibernorum legato, concedita. Sic ei et Hibernorum populo fortunet Deus!

Kal. Ianuarii MCMXXII.

POPULICOLA.

Non valde gaudere debemus quando laudamur,
nec contristari quando vituperamur; quia nec de-
pravare iniuriam, nec coronare potest laus.

S. AUGUSTIN. in Epist.

ROMA SACRA

SSmi D. N. Pii Pp. XI litterae encyclicaes *Ubi arcana de pace Christi in regno Christi quaerenda.*

Die XXIII superioris mensis Decembris MCMXXII in orbem universum editae sunt litterae encyclicae, quas Pius Pp. XI in consistorio d. xi eiusdem mensis nunciaverat de pace Christi in regno Christi quaerenda, tamquam regni sui compendio atque signo.

Initium hae ducunt ab eventibus, tum tribus cum laetabilibus, quae litteris ipsis moram attulere; quibus enumeratis, in mentem omnium Pater sanctissimus revocat, « nec hominibus singulis, nec populis, post illam bellum calamitatem, adhuc pacem veri nominis esse quaesitam; actuosamque et fructuosam tranquillitatem, quam omnes expetunt, adhuc desiderari. Sed huius mali accurate primum attendenda est magnitudo et gravitas, tum causa et semina perscrutanda, si quis velit - ut Pontifex vult - opportunam ei medicinam admovere ».

**

Atqui « mirum quam apte ad hanc aetatem quadrant illae voces prophetarum: *Expectavimus pacem, et non erat bonum: tempus medelae, et ecce turbatio.*¹ *Tempus curationis, et ecce turbatio.*² *Expectavimus lucem, et ecce tenebrae: ... iudicium, et non est; salutem et elongata est a nobis*³ ». Etenim, positis dudum per Europam armis, tamen sciunt omnes « Oriente proximo novorum pericula bellorum ingruere; ibidemque per immensos terrarum tractus... omnia plena horrorum esse et misericarum, quam ingens calamitosorum quotidie multitudine, senum praesertim mulierumque et puerorum, fame, pestilentia, vastationibus intereat: quacumque autem nuper

¹ IER. VIII, 15.

² IER. XIV, 19.

³ Is. LIX, 9, 11.

belligeratum est, veteres nondum quievisse simultates easque exerceri vel dissimulanter in politicis, vel tecte in rei nummariae varietatibus, vel patenter in quotidianis periodicisque scriptionibus; vel in ipsis invadere fines earum rerum, quae suapte natura nihil habent acerbae contentionis, ut sunt artium studia et litterarum. Hinc inimicitiae offensionesque rerum publicarum mutuae populos respirare non sinunt; nec solum victi cum victoribus populis, sed etiam qui vicerunt, ipsi inimici inter se agunt, quum alteri se a maioris oppressos et exhaustos, alteri se minorum odiis insidiisque appetitos conquerantur. Incomoda autem confecti belli omnes omnino sentiunt civitates; maxima quidem eae quae subactae sunt; sed non exigua vel illae quae bello abstinuerunt. Eademque, ob medicinae moram, in dies intolerabiliora fiunt; praesertim quum ea quae ab hominibus politicis pluries usque adhuc instituta sunt consilia et conata rebus medendi causa, nullum atque etiam opinione deteriorem exitum habuerint. Quare, ingravescente formidine ne calamitosiora post-hac oriantur bella, necessitas quaedam omnibus civitatibus nascitur in bellico apparatu vivendi: ex quo cum exhauriuntur aeraria, tum generis robur consumitur, tum etiam et doctrinae studia et religionis consuetudo et morum disciplina perturbatur ».

Ad externas autem populorum inimicitias adiunguntur, quod peius est, intestina discordia, quibus et status civitatum et ipsa societas civilis periclitatur. Et « primo loco ponenda est illa ordinum inter ipsis dimicatio, quae quasi ulcus mortiferum iam inveteravit in sinu nationum, operas, artificia, commercia, omnia denique privatae publicaquee prospexitatis elementa vulnerans. Atque huiusmodi labem usque reddit perniciosorem accrescens bonorum extenorum hinc aviditas, illinc tenacitas, et commune utrique parti habendi studium et imperandi. Inde operum vel voluntariae vel coactae cessationes saepe gignuntur: inde etiam populares motus coercitionesque publicae magna cum molestia om-

nium et detimento. Deinde in re publica fere solent partes, non, pro opinionum varietate, commune bonum sincere spectantes, inter se contendere; verum propriis servientes utilitibus in perniciem ceterorum. Ergo cernere licet ut coniurations increbescant, ut insidiae, ut latrocinia in cives in ipsisque magistratus, ut terrores ac minae, ut apertae seditiones, ut alia id genus eveniant, quae quidem eo sunt graviora, quo amplius rem publicam populus, ut in his reipublicae formis, participat. Quas formas etsi Ecclesiae doctrina - ut cetera quae iure et ratione sunt instituta - non reicit, tamen inter omnes liquet eas factionum improbitati facile patere.

« Iamvero valde dolendum est huiusmodi luem alte ad ipsas humanae societatis radices penetrasse, id est ad convictum domesticum, cuius quidem eversionem iam pridem inchoatam, multum promovit immensa belli clades, patres filiosque familias procul dissipando, morumque corruptelas multis modis augendo. Ita neque in honore solet esse patria potestas, neque in pretio consanguinitas, heri famulique hostium loco inter se habent, ipsa coniugii fides nimio saepius violatur, et sancta coniugum officia erga Deum civilemque societatem negliguntur ».

Quae quidem mala unde humana consortio societasque domestica aegrotat, in homines singulos consentaneum est redundare: itaque et inquieti maxime animi, morosi, difficiles; et obediendi fastidium; et impatientia laboris; et feminarum puellarumque levitas, in vestimentis choreisque praesertim verecundiae fines late pertransiens; et inopum odia luxuriosore cultu concitata; aerumnosorum denique numerus, ex quo agmini seditionisrum perpetue ingentesque accessiones fiunt. Non igitur mirum si eo devenimus, ut multis partibus ipsa quae sit christianis digna vivendi consuetudo desideretur, et humanae societas ad barbarorum feritatem regredi videatur. His denique omnibus malis addenda sunt, quasi in cumulum, damna proprie facta in genere rerum spiritualium et supernatura-

lium, quibuscum animarum vita coniungitur: nempe, praeter late fusam christianorum officiorum eam oblivionem, tempa in profanos usus bello conversa, nec adhuc sacris reddita, plura seminaria clausa, sacerdotum fere ubique extenuata copia, usque ad sacrarum missionum stationes ...

**

Unde vero tantae iacturae causae existere? Profecto *Omnia haec mala ab intus procedunt.*¹ Etenim sollemini utique pacto inter beligerantes convenit pax; « sed illa consignata est publicis tabulis, non in animis inscripta hominum; vivunt ibi etiam nunc bellici spiritus atque inde civilem in convictum perniciose quotidie magis redundant. Diutius enim usque quaque violentiae ius exsultavit, atque in hominibus eos natura insitos, quos christiana caritatis lex perfecerat, benignitatis misericordiaeque sensus paullatim obstupefecit; eosdemque haec pacis reconciliatio, specie facta, non re, minime redintegravit. Ita apud longe plurimos diurna invidendi consuetudo vim naturae iam obtinet; et coeca illa lex dominatur, quam Paulus Apostolus in membris suis legi mentis repugnantem ingemiscebatur. Frequentius igitur evenire solet, ut homo homini non, ex Christi praecepto, frater, sed extraneus videatur et hostis; dignitatis ipsiusque personae humanae ratio paene habeatur nulla, vis dumtaxat valeat et numerus; alteri alteros opprimere contendat ob eam causam, ut bonorum huius vitae quantum possint potiantur. Scilicet nihil per vulgatus est inter homines quam bona sempiterna, quae Christus Dominus per Ecclesiam suam continent proponit omnibus adipiscenda; negligere, et fluxarum rerum et caducarum adeptionem insatiabiliter appetere. Atque hoc habent bona externa ut, si immoderate appetantur, omne genus malorum pariant, depravationem morum imprimit et discordias. Etenim, ut per se vilia sunt et abiecta, animum

¹ MARC., VII, 23.

sane non possunt explere hominis, quem a Deo factum destinatumque ad Dei fruendam gloriam necesse est sollicitum semper et inquietum vivere, donec in sinu Dei conquiescat.

« Praeterea, quum eadem sint augustis plane finibus circumscripta, quo plures fuerint qui ea participant, eo minus singuli accipient; contra, ea quae sunt spiritus, etsi inter plures disperita, tamen, omnes locupletando, non ideo diminuuntur. Ex quo efficitur, ut terrenae res, quia nec omnibus aequi satisfacere nec plene exsaturare ullum possunt, idcirco et discidiorum evadant causae et aegritudinum, vereque *vanitas vanitatum et afflictio spiritus*,¹ quemadmodum eas sapientissimus omnium Salomon expertus appellavit. Id quod societati hominum accidit non secus ac singulis. *Unde bella et lites in vobis?* inquit Iacobus Apostolus, *nonne hinc, ex concupiscentiis vestris?*² ».²

Scilicet *ex concupiscentia carnis*, idest voluptatum cupiditatibus; *ex concupiscentia oculorum*, idest habendi cupiditate; *ex superbia vitae*, idest studio ceteris omnibus dominandi. Atque huic quidem intemperantiae cupiditatem, specie scilicet se boni publici et caritatis patriae obtententi, tribuenda profecto sunt et quae inter nationes solent inimicitiae similitatesque exsistere.

« Verum, quod pax abfuerit hodieque, cum tot sanatione malorum, desideretur, id altius etiam, quam adhuc fecimus, repetendum est. Iam enim multo ante quam Europa bello flagraret, vitio hominum civitatumque, praecipua tantarum calamitatum effectrix causa invalescebat, quam ipsa conflictus immanitas submovere de medio ac tollere certe debebat, si quidem omnes intellexissent quid maximis eiusmodi eventis significaretur. Illud Scripturarum quis ignorat? *Qui dereliquerunt Dominum consumentur*,³ nec nota minus Iesu, Redemptoris hominum et magistri, ea gravis-

sime dicta: *Sine me nihil potestis facere*,¹ itemque: *Qui non colligit mecum, dispergit*.²

« Quae Dei iudicia quum omni tempore ad effectum adducta sint, nunc maxime sub omnium oculis efficiuntur. Quid enim homines a Deo et Iesu Christo misere desciverunt, idcirco de pristina rerum felicitate in hanc marorum colluviem demersi sunt, et hac ipsa de causa cadit plerumque irritum quidquid moliuntur ut damna reparent, et quantum ex tot ruinis reliqui est, tueantur. Itaque Deo et Iesu Christo a legibus et re publica submoto, iam non a Deo derivata, sed ab omnibus auctoritate, factum est, ut, — praeterquam quod legibus verae solidaeque sanctiones interceptae sunt summaque iusti principia, quae vel ethnici philosophi, ut Cicero, tantummodo lege Dei aeterna contineri perspiciebant — ipsa praeterea auctoritatis fundamenta convollerentur, principe sublata causa, cur alii ius esset imperandi, aliis autem officium parendi. Ex quo totam oportuit concurti societatem humanam, nullo iam solido fultam columine et praesidio, factionibus de imperio certantibus, ut suis, non patriae, commodis prospicerent ».

Quae inter praesidia habendum imprimis est familiae fundamentum ex matrimonio, quod Christus *sacramentum magnum* fecerat, nunc vero inter civiles pactiones reiectum est, cum domestici ordinis ac domesticae pacis, imo familiae communionis stabilitatisque eversione. Ab institutione pariter iuventutis Deum et Christum eius segregari visum est; ex quo necessario est consequutum, « ut religio non tam a scholis abasset, quam in scholis tacite vel etiam aperte oppugnaretur, et pueri sibi persuaderent, nihil aut certe parum ista omnia ad bene vivendum valere, de quibus aut nullus haberetur sermo aut verba utique plena contemptionis fierent. Ita vero, Deo eiusque lege e disciplina studiorum exsulantibus, iam non intelligitur quo pacto adolescentulorum

¹ Eccl. I, 2, 14.

² Iac. IV, 1.

³ Is., I, 28.

¹ Io., XV, 5.

² Luc., XI, 23.

animi ad malum devitandum atque ad aetatem honeste sancteque agendam institui possint; et simul, quemadmodum domestico et civili convictui copia suppetat hominum, qui sint bene morati, ordinis pacisque amatores et ad communem idonei utilesque prosperitatem ».

* *

Malorum causis, quibus hominum premittitur societas ita revocatis, Pontifex apta societati sanandae remedia in medium adducit.

« Primum igitur omnium — ait — necesse est animos pacari hominum. Neque enim valde profutura sit ea exterior pacis species, qua, quasi comitate quadam, eorum inter se consuetudo regitur atque informatur, sed tali opus est pace, quae pervadat tranquillaque animos, eosque ad fraternalm erga ceteros benevolentiam inclinet et componat. Eiusmodi autem non est nisi pax Christi: *Et pax Christi exsultet in cordibus vestris*;¹ nec alia et dissimilis esse queat pax, quam dat ipse suis² quum, Deus ut est, vel in medullas intueatur³ inque animis regnet. Bene suam, ceterum, Dominus Iesus appellare hanc potuit pacem, qui primus hominibus edixerit: *Omnes vos fratres estis*;⁴ et legem promulgaverit mutuae inter universos omnes caritatis et patientiae, suo ipsis sanguine veluti obsignatam: *Hoc est preceptum meum ut diligatis invicem sicut ego dilexi vos*⁵ — *Alter alterius onera portate et sic adimplebitis legem Christi*.⁶

« Inde profecto consequitur, germanam Christi pacem non posse ab iustitiae norma deflectere, tum quia est Deus ipse qui *iudicat iustitiam*,⁷ tum quia *opus iustitiae pax*,⁸ verum nequit eadem tantummodo dura et quasi ferrea constare iustitia, sed temperari utique

¹ Col., III, 15.

² Eph., II, 14 ss.

³ II Cor., V, 19.

⁴ Io., III, 16.

⁵ 2a 2ae, q. 29, III ad 3um.

⁶ Rom., XIV, 17.

⁷ MATTH., VI, 38; LUC., XII, 31.

⁸ Phil., IV, 7.

Refrenatis autem virtute cupiditatibus, redditioque honore suo iis quae sunt spiritus, illud sponte sequetur commodi, ut christiana pax, quem integratatem morum afferat, tum humanae personae dignitatem illustret; quin etiam et ordinem, legem imperiumque salva esse iubeat. Si quis enim animadvertis, « quae Christi consilia atque instituta essent de humanae dignitate personae, de morum innocentia, de obediendi officio, de societatis hominum ordinatione divina, de sacramento matrimonii deque familiae christianaee sanctitudine, haec, inquit, et talia dogmata quae de caelo in terras detulisset, ipsum Ecclesiae dumtaxat suae tradidisse et quidem cum pollicitatione solemni opis praesentiaeque nunquam defuturae, eidem mandasse ut universis gentibus usque ad finem saeculorum, magistra fallendi nescia, nuntiare non desisteret, is profecto intelliget, quid et quantum afferre remedii ad res mundi pacificandas Ecclesia catholica et possit et debeat ».

Nam « quia una divinitus constituta est harum veritatum praceptorumque interpres et custos, in ipsa unice vera et inexhausta quaedam facultas inest, ut quum a communia vita domesticaque societate et civili *materiалиsmi* maculam, quae tanta ibi iam fecerat damna, prohibeat, christianamque disciplinam de spiritu, seu de animis hominum immortibus, philosophia multo potiore, eodem insinuet: tam ut omnes inter ipsos ordines ciuium ac plebem universam altioris quodam benevolentiae sensu et *quadam quasi fraternitate*¹ coniungat, ac singulorum quoque dignitatem hominum, iure vindicatam, ad Deum ipsum extollat; tum denique curet, ut, publicis privatisque moribus emendatis, sanctiusque institutis, omnia Dei qui *intuetur cor*,² plene subiecta, eiusdem et doctrinis et legibus penitus informentur atque ita omnibus sacra conscientia officii imbutis animis hominum, sive privatorum sive principum, ipsisque ordi-

nibus publicis civilis societatis, sit *omnia et in omnibus Christus*.¹

Quamobrem « quum unius Ecclesiae sit, ex veritate qua pollet et virtute Christi, hominum recte conformare animos, ea sola potest veram Christi pacem non modo in praesens conciliare, sed etiam confirmare in posterum tempus, nova, quae ingruere diximus, bellorum pericula propulsando. Una enim, divino mandato iussuque, docet Ecclesia ad aeternam Dei legem omnia debere homines exigere, quaecumque ipsi agant, publice aequae ac privatim, singuli pariter ac societate coniuncti. Quae autem ad salutem multorum pertinent, appareat longe maioris esse momenti.

« Quum igitur et civitates et respublicae sanctum et solemne habuerint, vel in domesticis vel in externis rationibus, doctrinis praescriptisque Iesu Christi obsequi, tum demum et apud se pace fruentur bona et mutua utentur fiducia, controversiasque, si quae forte suboriantur, pacifice diriment. Quod si in hoc genere aliquid ad hunc diem tentatum est, id aut nullum, aut exiguum sane successum habuit, maxime in iis rebus quibus inter se acerbius populi conflictantur. Etenim nullum est institutum hominum quod universis imponere gentibus queat communium quemdam Codicem legum, his consonum temporibus, cuius generis habuit, aetate media, vera illa nationum societas, quae christianorum populorum communitas fuit. In qua, etsi re saepius omnino violabatur ius, ipsius tamen iuris sanctitas manebat in causa vigens, tuta veluti norma ad quam nationes ipsae iudicarentur ».

At « divinum est institutum, quod iuris gentium sanctitatem custodire potest; institutum scilicet et ad nationes omnes pertinens et nationibus supereminens omnibus maxima quidem praeditum auctoritate ac plenitudine magisterii venerandum, Ecclesia Christi: quae una ad tantum idonea munus appetet tum ex

divino mandato, tum ex natura ipsa et constitutione sua, tum denique e tanta saeculorum maiestate, ne belli quidem tempestatibus oppressa, sed potius mirabiliter aucta. Sequitur igitur ut pax veri nominis, nimirum optatissima pax Christi exsistere nulla possit, nisi Christi doctrinae, praecepta, exempla fideliter teneantur ab omnibus, in publicis privatisque vivendi rationibus; atque ita, hominum recte instituta communitate, Ecclesia tandem, divino suo munere fungens, Dei ipsis, quotquot sunt iura, tum in singulos homines, tum in hominum societatem tueatur ».

* * *

His quidem contineri docet Pontifex, quod brevi dicit *Regnum Christi*, idque regnum haberi in mentibus singulorum hominum, in societate domestica, in societate civili; itaque nullam esse Christi pacem nisi in regno Christi; nec vero posse se contendere efficacius ad pacem constabiliendam, quam Christi regnum instaurando.

Ad quem finem consequendum Christi in terris Vicarius, dum bonorum omnium auxilium se exspectare profitetur, imprimis Venerabiles Antistites fratres suos appellat, eorumque pietatem laudat atque excitat tum ad promovenda et provehenda, tum ad amplificanda et perficienda opera, quae animos vel sanis doctrinis instruant vel virtutibus ac sanctitate imbuant, quorum plura enumerat et in summa demum complectitur institutorum, consiliorum et operum quae nomine *actionis catholicae*, sibi carissimae, perhibentur. Verba porro paternae dilectionis plena erga regularem Clericum habet, quem pium, sollertem doctumque invocat. Hic vero novum malum caveat. Quot enim hodie sunt, « qui catholicas doctrinas profiteantur in iis quae spectant vel ad civiliis societatis auctoritatem debitumque obsequium eidem habendum, vel ad ius proprietatis, vel ad agricolarum et opificum iura et officia, vel ad necessitudines civitatum inter ipsas aut inter opifices et dominos, vel ad rationes mutuas inter ecclesiasticam potestatem

civilemque, vel ad Sanctae Sedis iura Romanique Pontificis atque ad Episcoporum privilegia vel ad ipsa denique iura Christi Conditoris, Redemptoris ac Domini in homines singulos populosque universos? Idem vero sermonibus, scriptis, omnique vivendi ratione haud aliter se gerunt ac si doctrinae praceptaque toties a Summis Pontificibus, a Leone XIII praesertim, Pio X ac Benedicto XV, promulgata, aut nativum robur amississent aut penitus obsolevissent ». In quo genus quoddam modernismi moralis, iuridici ac socialis est agnoscendum; quod quidem, una cum modernismo illo dogmatico, impense Pontifex reprobat.

Praeterea Supremus Pastor ad eos convertit oculos, qui vel Christum penitus ignorantes, vel non eius integrum germanamque doctrinam praescriptam unitatem retinentes, necdum *sunt de hoc ovili*, ad quod tamen divinitus destinantur. « Faxit Deus - ita Ille ad Episcopos iterum conversus - ut quod Nos vobis, venerabiles fratres, vestroque cum coetu Christifidelium concordibus votis precibusque imploramus, hanc suavissimam divini Cordis certamque vaticinationem quamprimum videamus optatissimo eventu comprobatum.

« Huius autem - pergit - religiosae unitatis veluti auspicio quoddam affulsius visum est quum illud accidit... praecclare factum, hoc quidem extremo tempore, omnibus inexpectatum, nonnullis etiam fortasse iniucundum, Nobis certe vobisque iucundissimum: principes plerosque viros ac nationum rectores paene omnium, uno veluti instinctu pacis permotis, cum hac Apostolica Sede seu veterem revocare amicitiam, seu primum pacisci concordiam quasi certatim voluisse. Quod equidem Nos iure gaudemus, neque id propter amplificatam solum Ecclesiae auctoritatem, sed ob auctum etiam eiusdem beneficentiae splendorem, subiectamque omnibus experientiam virtutis sane mirificae, qua haec una Dei Ecclesia valet ad prosperitatem omnem, civilem etiam ac terrenam, hominum societati

¹ S. AUGUST., *De moribus Ecclesiae Catholicae*, I, 30.

² Reg. XVI, 7.

¹ Coloss. III, 1.

comparandam. Quamquam enim ea, divino iussu, recta spiritualibus nec perituriis bonis intendit, tamen, ut omnia sunt apta inter se ac nexa cohaerent, prosperitati etiam terrenae tum singulorum hominum, tum ipsius humanae societatis sic faveat, ut plus favere minime posset, si iisdeim omnino provehendis instituta esse videretur. Quod si terrenis hisce negotiis mereque politicis moderandis, sine ratione, se immiscere nefas putat Ecclesia, eodem tamen iure suo contendit ne quid inde causae praetendant civilis potestas, sive altioribus illis bonis, quibus salus hominum sempiterna continetur, quoquo modo obstanti, sive damnum perniciemve inquis legibus iussisque intentandi, sive divinam Ecclesiae constitutionem labefactandi, sive deinde sacra Dei ipsius iura in civili hominum communitate conculcandi ».

Eodem igitur prorsus proposito, iisdem etiam verbis usus, quibus Benedictus XV, in extrema illa sua Allocutione die 21 Novembris superioris anni habita, quae fuit de rationibus mutuis Ecclesiam inter et civilem societatem ordinandis, sancte professus est, et Ipse proficitur ac denuo confirmat: « in pactiones huiusmodi Nos minime passuros ut quidquam irrepatur quod sit ab Ecclesiae alienum dignitate aut libertate; quam quidem salvam esse atque incolumem vehementer interest, hoc maxime tempore, ad ipsam civilis convictus prosperitatem ».

* * *

Quae quum ita sint, « quo animi dolore ingemit Pater – in tot nationum numero, quae cum hac Apostolica Sede amicitiae vinculis continentur, Italiam deesse videamus, vix opus est dicere; Italiam inquit, patriam Nobis carissimam, a Deo ipso, qui rerum omnium temporumque cursum atque ordinem sua providentia gubernat, delectam in qua Vicarius sui in terris sedem collocaret, ut haec alma urbs, domicilium quondam imperii amplissimi, sed tamen certis quibusdam circumscriptis terminis, iam totius orbis terrarum caput evaderet. Quippe quae divini Principatus

sedes, omnium gentium nationumque fines sua natura transcendentis, populos omnes nationesque complectatur. At vero tum huius principatus et origo et divina natura, tum universitatis Christifidelium in toto orbe de gentium ius sacrosanctum postulat, nulli ut idem sacer Principatus humanae potestati, nullis legibus (licet hae Romani Pontificis libertatem quibusdam praesidiis seu cautionibus communire polliceantur) obnoxius esse videatur, at sui penitus iuris ac potestatis et sit et manifesto appareat. Verum illa libertatis praesidia, quibus divina ipsa providentia, humanarum rerum gubernatrix atque arbitra, non solum sine detimento, sed magno cum Italiae emolumento, Romani Pontificis auctoritatem communiverat; praesidia illa quae tot saeculis divino eiusdem libertatis tutandae consilio apte responderant, quorum nec divina hodieum Providentia indicavit neque hominum consilia quidquam simile invenerunt quod eadem praesidia congruenter compensaret; praesidia illa hostili vi prostrata atque etiam nunc violata absonam eam Romano Pontifici vitae condicionem effecerunt quae omnium Christifidelium per orbem universum animos gravi perpetuaque tristitia perfundat ». Is igitur, Decessorum suorum heres ut consiliorum ita et officiorum, eademque praeditus auctoritate, cuius solius est de re tanti momenti decernere, non equidem inani quadam terreni regni cupiditate adductus, verum de humano exitu cogitans, memor severissimae rationis, quam divino Iudici redditurus est, pro Sui sanctitate officii, quas iidem eius Decessores ad iura Apostolicae Sedis dignitatemque defendendam expostulationes fecerunt, easdem ipse hoc loco renovat.

« Ceterum - ait - nihil erit unquam Italiae ab Apostolica Sede metuendum detrimenti; si quidem Pontifex Romanus, quicumque demum ille fuerit, is profecto semper erit qui illud Prophetae ex animo usurpet: *Ego cogito cogitationes pacis et non afflictionis*,¹ pa-

¹ IER., XXIX, 11.

cis, inquit, verae ac propterea minime a iustitia seiunctae, ut iure possit subdi: *Iustitia et pax osculatae sunt*.¹ Dei autem omnipotentis miserentisque erit efficere ut haec laetissima dies tandem eluceat; bonorum omnium fecundissima tum regno Christo instaurando, tum Italiae rebus universique orbis componendis: ne vero id frustra fiat, omnes qui recte sentiunt, dent operam diligenter ».

Quae suavissima pacis munera quo citius hominibus tribuantur, Christifideles omnes Pius Pp. XI adhortatur, ut una cum Eo sanctis precibus insistant, per hos praesertim dies Natalis Christi Domini Regis Pacifici; eiusque pacis quasi pignus vult esse Apostolicam Benedictionem, quam universo orbi in finem amantissime impertit.

¹ Ps. LXXXIV, 11.

VACUI TEMPORIS HORA

Novus ecce **annus** cum kalendis Ianuariis ingreditur. Num vero cogitassis unquam, quando et quanam ratione hac die novus annus initium duxerit? Constat enim, non aliter atque Graecos, maiores nostros ex veris aequinoctio annos numerasse. Serius tamen, idest anno ante Christum natum CLIII, Romani anni originem constituerunt una cum die, qua consules magistratum inirent; quumque id fieret primo mensis die Iano dicati, inde accidit ut novus annus kalendis Ianuariis inciperet.

Quamquam huiusmodi mos, subsequentibus saeculis, immutationes est passus. Merovingis enim imperantibus kalenda Martiae anno caput faciebant; Carolingiorum tempore dies Christi natali sacra, et Capetorum Paschatis dies. Anno tandem MDLXIII, Carolo IX regnante, kalendae Ianuariae in honorem suum redditiae sunt. Ubique ne? Minime gentium. Apud Anglos nempe Idibus Martii honor idem est

attributus, dumque hi anno MDCCLII communi usui acquiescant, Galli publicarum rerum eversionem exspectant, quo anni initium ad vigesimam Septembris diem transferant.

Ecquid? An putas nostris saltem diebus unum et idem populos omnes de re sentire? Falleris. Hebraei enim ex prima Tisri die, quae superioris mensis Septembris die XXII intercidit, annum suum MMMMMDCCLXXXIII hodie numerant, Mahumethanis die xxiv mens. Augusti MCMXXII primum suum *Muharram* anni MCCCXL a Mahumethi aegyra celebrarunt; Christiani autem Copti primum *Mascarem* anni MCMXV die decima prima mensis Augusti eiusdem anni MCMXXII.

In extremis quoque Orientis regionibus anni caput in kalendas Ianuarias non incidit, immo vero in primam primae Ianuae diem, ita ut nunc primis, nunc postremis Ianuarii mensis intercidat; in Siamensi autem imperio in kalendas Aprilis, quamquam iam ab anno MDCCCLXXXVIII mensium ac dierum ordine non a nostro valde dissimili illuc utantur; duodecim enim sunt menses, triginta atque triginta diebus et uno constantes, Februarius identidem duobus diebus suis claudicat, profecto quum annus non supervenit intercalaris.

Ceterum per orbem universum quo die annus sumit initium, bona omnia et strenas alter alteri offerre solet; de quibus dicere, nisi longius quam ut debet, evaderet sermo: hunc itaque ad proximum ineuntem annum, quem spero me et vos, o lectores mei fidelissimi, sospites et incolumes inventurum, delego. Quum autem nec in potestate mea sit dono aliquo vos gratificari, unumquemque vestrum participem votorum volo, quae, pro sua humanitate, eleganti hoc epigrammate Alafridus Bartoli, doctor latinis litteris tradendis in Melitensi athenaeo, ad annum MCMXXII feliciter auspicandum, mihi dicavit:

Tu sine, cui cupio, Iano redeunte, salutem: quidquid aves, votis ut potiare tuis. Ingenium studiisque bonas de more per artes dilitig et excultum Musa latina tuum: quodque inde insolitum romane mittitur omen, quae fuerit memori sitque futura scio

*Roma tibi, accipias animo ut videaris inisse
annum romane, fortiter ergo, novum,
roboris antiqui specimen dum rite resumptio
Italicis fasces orbis uterque stupet!*

* *

Et ad Bernerium transeamus. Eos hodie nobis describit, qui **publicis in plateis assatas vendunt castaneas**, scena tam adhuc præsenti, ut non longe a mea domo ipsi mihi singulis vespéris eam videre licet:

Castaneas, quas vulgus in Urbe, et ubique [locorum

Concoquit hyberno tempore, Musa canit.
Cauponae ante foras mos est hanc vendere

[mercem;

Ferrea stat triplici machina recta pede:
Haec ignem claudit, parvae fornacis ad in-

[star;

Assiduo modicus manat ab igne calor.
Huic super imposta est quoque ferrea, lata,

[rotunda

Lamina contiguis plena foraminibus.
Virgae non impar ferrum producitur uno

Ex latere, ut pondus ferre sit apta manus.
Castaneas medio vi ferri in cortice sectas

Hic ponit vendens ore, manuque niger.
Interea cortex paullatim assatur ab igne;

Est pars, quae ferrum tangit, adusta magis.
Protinus erecta sartagine venditor effert

Castaneas, variant motibus hisce locum.
Confusas miscet subtus supraque revolvens;

Quaelibet ascendit, quaelibet inde redit.
At res mira quidem, et virtus admiranda mi-

[nisti:

Castanea his nunquam motibus illa cadit.
Cistula, quae vacua est, assatas excipit, inde

Ut gentem alliciat venditor, ista canit:
« Ori iucundas, o cives, sumite mundas,

Dum vos invito, vos properate cito.
Has ego perfectas promitto, has tradere le-

[ctas;

Qui semel accedit, protinus inde redit.
Has ego mercator calidas tibi trado, viator;

Mons parit Albanus, porrigit octo manus ».
His ergo illecebris vulgaria carmina dicens,

Emptores, populo praeterente, vocat.
Quadrantis pretio mercator ementibus offert

Castaneas, numerans, ut docet arbitrium.

Interea edictum de more emanat, et illud

Praefigit numerum, poena fit aequa dolo.
Sed deceptus adhuc est a venditibus emptor:

Ius nempe hi renunt tradere cuique suum.
Exploratores fraudum violenter ementi

Castaneas numerant; sic patet ergo dolus.

Supplicium est fraudis plures persolvere num-
mos;

Sic, dum auget, minuit lucra dolosa manus.
Ergo discamus nunquam nos fraudibus uti:

Est qui alias prodit, proditor ipse sui.

* *

locosa

In via.

Mendicus quidam petulanter a viatore obolum quaeritat, qui eum ita redarguit:

— Non te pudet vilem hanc artem exercere, quum is videaris qui ad proficia opera incumbere possis?

Cui alter superbe:

— Atqui nummos a te petivi; non equidem consulta!

Tuccius in eo est ut cum aequali, qui trochum ipsi furatus est, manus conserat:

— Ehū tu! — clamat — nisi trochum mihi statim reddideris, eum in os tibi impingam!

* *

Aenigmata

I.

Terrigenas agito, mortem fero, depopulor que
Pervigilans inhio, palleo, deficio.

II.

Olfacio, clamo, moneo quoscumque fidelis,
Captivum tueor, liberiusve sequior.

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: I) *Scipio*; II) *Statua*.

IOSFOR.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Sponsor.

ROMAE. - TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.